

Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri

Dr. Öğr. Üyesi Enver YOLCU

5. Baskı

Dr. Öğr. Üyesi Enver YOLCU

SANAT EĞİTİMİ KURAMLARI VE YÖNTEMLERİ

ISBN 978-605-241-483-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

5. Baskı: Ekim 2022, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Enver Yolcu

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Çocuk çizdiği resimler yoluyla sadece duygu, düşünce, özlem ve iç dünyasını yansıtmaz, aynı zamanda çevresini nasıl algıladığını da yansıtır.

Resim, çocuğun sözel ifadesinin yerine geçen bir dil olarak önemli bir iletişimi aracıdır.

Kitabımı sevgili torunum Alpe ve tüm çocuklara ithaf ediyorum.

Dr. Öğr. Üyesi Enver YOLCU

1956 yılında Trabzon'un Vakfıkebir İlçesi'nde dünyaya geldi. İlkokulu ve ortaokul öğrenimini Vakfıkebir'de, lise öğrenimini ise Yalova Lisesi'nde 1975 yılında tamamladı. 1980 yılında Bursa Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümü'nde ön lisans, 1987 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü'nde lisans tamamlama programında lisans diploması aldı. 1995 yılında, "Sol Ellilerde Resim-İş Eğitimi" adlı teziyle Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans, 2001 yılında aynı üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde de "Solyanlılarda Sanatsal Yaratıcılık" adlı teziyle doktora derecelerini aldı.

1981 yılında, ilk görev yeri olan Çanakkale Tevfikiye Köyü Ortaokulu'na Resim-İş Öğretmeni olarak atandı. 1982 yılında atandığı Lâpseki Lisesi Resim-İş Öğretmenliğinden 1984 yılında ayrılarak aynı yıl, Trakya Üniversitesi Çanakkale Eğitim Enstitüsü'nde göreve başladı. Daha sonra, 1992 yılında kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Eğitim Fakültesi öğretim görevlisi kadrosuna atandı.

2002 yılında ÇOMÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Yardımcı Doçent kadrosuna öğretim üyesi olarak atandı. Bugüne kadar, idari görevler olarak anabilim dalı başkanlığı, bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı, meslek yüksekokulu müdürlüğü gibi görevlerde bulundu; çok sayıda komisyonlarda görev aldı.

Üniversite bünyesindeki değişik birimlerde lisans düzeyinde; Resim Anasanat Atölye, Çocuğun Sanatsal Gelişimi, Özel Öğretim Yöntemleri, Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri, Sanat ve Estetik Kavramları; lisansüstü düzeyde ise Yaratıcılık ve Sanat, Sanatta Öğrenme ve Öğretim derslerini yürüttü/yürütmektedir.

ÖN SÖZ

İlk baskısı 2004 yılında yapılan elinizdeki kitap, özelden eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği anabilim dallarına; genelde ise resim-iş eğitimi anabilim dalları ve sanat eğitimi alanıyla ilgilenen herkes için düşünülmüş hazırlanmıştı. Ne var ki, 2006 yılından itibaren ilköğretim ve ortaöğretimde Resim-İş ya da Resim olarak adlandırılan dersin adının Görsel Sanatlar Eğitimi olması; öğretim programlarında yapılan değişiklikler nedeniyle kısmen düzeltilmiş yeni bir baskıya gidildi ve 2009 yılında kitabımızın ikinci baskısı yapıldı. Kısa sürede baskısı tükenen kitabın yeni bir bölüm ekleyerek üçüncü baskısının yapılması gerekiyordu. Ancak çeşitli nedenlerle bu mümkün olmadı; hatta düşünülen bölüm başka ilişkili bölümlerle birlikte yeni bir kitap bünyesinde toplanması düşünüldüye de düşünce hayata geçirilemedi. Fakat tüm bunlara rağmen, kitabımıza olan talebin her geçen gün artması bazı gözden geçirmelerle hızla üçüncü baskının yapılmasını gerekli kıldı.

Eğitim fakültelerinde 2018 yılından itibaren uygulamaya koyulan yeni müfredatlara göre, sınıf öğretmenliği anabilim dalında ne yazık ki sadece sekizinci yarıyıl ve tahmin edildiği üzere içeriğini görsel sanatlar alanında özel öğretim yöntemlerinin oluşturduğu ‘Görsel Sanatlar Öğretimi’ adıyla bir ders bulunmaktadır ve elinizdeki kitabın birkaç bölümü bu içeriği karşılamaktadır. Ancak kısa da olsa tartışma konusu edilmesi gereken şey; bir alanın eğitimi ve kültürü verilmeden özel öğretim yöntemlerinin nasıl verilebileceğidir! Üstelik hem kültürünü almamış hem de özel öğretim yöntemlerini henüz almaya başlamış öğretmen adayından, yedinci ve sekizinci yarıyıllarda, öğretmenlik uygulamasına dersi kapsamında Görsel Sanatlar dersi vermesi istenmektedir. Yani öğretmen adayı hem görsel sanatlar kültürüne yönelik hiçbir ders almamış olacak hem de görsel sanatlar alanından özel öğretim yöntemleri dersini henüz almaya başlamış ve bu birikimle(!) öğretmenlik uygulaması (staj) yapmış olacak. Bu mümkün değildir. Ancak uygulanması istenen müfredat budur ve kitabımızın içeriği bu içeriği fazlasıyla karşılamaktadır.

Diğer taraftan, Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dallarında da değişen müfredatta, ‘Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları’ ile ‘Görsel Sanatlar Öğretim Programları’ adlarıyla iki yeni dersin koyulması her ne kadar kitabımızın içeriğiyle örtüşüyor olsa da, aynı adlarla ya da benzer adlarla yeni kaynak kitapların hazırlanmasını gerekli kılmaktadır. O nedenle, üçüncü baskı için düşündüğümüz ek bölümlerin yerine yeni kitap ya da kitapların yayınlanması daha doğru olacaktır.

Kitabımızın üçüncü baskısını üstlenen Pegem Akademi Yayınevi’ne ve çalışanlarına teşekkür ediyor, okuyuculara yararlı olmasını diliyorum.

Saygılarımla.

Dr. Öğr. Üyesi Enver YOLCU
ORCID No: 0000-0002-9798-8953

01 Ekim 2018, Çanakkale

BEŞİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

İlk baskısı 2004 yılında yapılan elinizdeki kitap, görsel sanatlar eğitimi alanında bir başvuru kaynağı olarak; eğitim fakültelerinin resim-iş eğitimi anabilim dalı, sınıf eğitimi anabilim dalı ve okulöncesi eğitimi anabilim dallarının eğitim programlarında yer alan görsel sanatlarla ilgili dersler ile görsel sanatlar eğitimi öğretmenleri için hazırlanmıştı. 2004 yılından günümüze hem ilköğretim ve ortaöğretimde hem de yüksek öğrenim düzeyindeki görsel sanatlar ve ona ilişkin derslerde eğitim ve öğretim programları bağlamında meydana gelen değişiklikler nedeniyle her baskısında güncellenmiştir. 2022 yılındaki dördüncü baskısının tükenmesi ve sözünü ettiğimiz yeni gelişmeler ışığında beşinci baskıya geçilmesi zorunlu hale gelmiş; bu baskıyla kitabın içeriği önemli ölçüde korunmakla birlikte, yeniden gözden geçirilmiş ve küçük de olsa bazı eklemeler yapılarak içerik genişletilmiştir.

Kitabın beşinci baskısını üstlenen Pegem Akademi'ye, baskıya hazırlanması sürecinde yaptığım düzeltmeler ve eklere son halini sabırla gerçekleştiren dizgi ekibinden Tuğba Kaplan'a ve Yayın Proje ekibinden Ferdi Akkaya'ya teşekkür eder, kitabın okuyuculara ve görsel sanatlar eğitimi alanına olumlu katkılar sunmasını dilerim.

Dr. Öğr. Üyesi Enver YOLCU
ORCID No: 0000-0002-9798-8953

Çanakkale, Ekim 2022

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	vii
Beşinci Baskıya Ön Söz.....	ix

1. BÖLÜM GİRİŞ

Sanatın Tanımı ve Anlamı.....	3
Sanatın Sınıflandırılması	7
Sanatın Doğuşu.....	10
Paleolitik Çağ.....	11
Neolitik Çağ	14
Kalkolitik Çağ.....	17
Sanatta Temel Kavramlar.....	18
Perspektif ve Modle.....	19
Konu.....	21
Üslup	21
Çağ / Devir Üslubu	22
Milli Üslup	22
Yöresel Üslup	23
Kişisel Üslup	24
Kompozisyon	25
Kompozisyon İlkeleri.....	28
Denge.....	28
Ritim	31
Hareket	32
Uygunluk.....	33
Zıtlık (Kontrastlık).....	34
Egemenlik (Dominantlık).....	35
Oran / Orantı.....	35
Resim Sanatının Temel Elemanları.....	36
Çizgi.....	36
Ton	38
Işık – Gölge.....	38
Biçim ve Şekil	40
Doku (Tekstür).....	41
Renk.....	42

2. BÖLÜM

SANATI İNCELEYEN BİLİM DALLARI

Sanat Felsefesi / Estetik.....	54
Sanatçı Kimdir?	56
Sanat Eseri Nedir?	58
Estetik Yaşantı.....	59
Güzel Nedir?	60
Sanat ve Estetik Kuramları.....	64
Mimesis Kuramı (Yansıtmacı Kuram).....	65
Biçimci Kuram.....	66
Dışavurumcu (Anlatımcı) Kuram	67
Araçsallık (Instrumentalism)	68
Sanat Tarihi ve Arkeoloji	68
Sanat Psikolojisi	70
Sanat Sosyolojisi	71

3. BÖLÜM

SANAT EĞİTİMİ VE YÖNTEMLERİ

Eğitime Kuramsal Yaklaşımlar.....	75
Bilgiyi Öne Çıkaran Görüşler.....	75
Geçmiş Kültürel Değerlere Önem Veren Görüşler.....	76
Yaşantıya Önem Veren Görüşler.....	76
İnsanın Özüne Önem Veren Görüşler	76
Sanat Eğitiminin Tanımı ve Kapsamı	77
Adlandırma Sorunu ve Kapsam	77
Uygulamalı Çalışmalar.....	79
Kültürel Alan	80
Sanat Eğitiminin Gerekliği	81
Görsel Sanatlar Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	82
Batı'da Sanat Eğitimi	83
Türkiye'de Sanat Eğitimi	85
Cumhuriyet Öncesi Dönem	86
Cumhuriyet Sonrası Dönem	87
Sanat Eğitiminde Yöntemler	90
Kopya Yöntemi	90
Bellek Eğitimi Yöntemi.....	91
Kolaydan Zora Yöntemi.....	92

Müzikli Yöntem	92
Psikolojik Yöntem.....	94
Drama (Oyunlaştırma) Yöntemi.....	94
Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi.....	95
Çocuk Sanatı Yöntemi	96
Sanat Yoluyla Eğitim Yöntemi	96
Disipline Dayalı Sanat Eğitimi (DDSE).....	97
Uygulamalı Çalışmalar	99
Sanat Eleştirisi.....	102
Sanat Tarihi	106
Niçin Sanat Tarihi Öğretilmelidir?	106
Sanat Tarihsel Soru Sorma Yöntemleri Nelerdir?	107
Sanat Tarihi Öğretme Yöntemleri	107
Sanat Tarihsel Sorgulama	108
Estetik	108
Disiplinlerin Birleştirilmesi Nasıl Yapılır?.....	109

4. BÖLÜM

İLKÖĞRETİM ÇAĞI ÇOCUKLARININ SANATSAL GELİŞİMİ

Çocuğun Temel Gelişim Alanları ve Sanat	116
Sanat ve Fiziksel Gelişim	117
Sanat ve Sosyal Gelişim	118
Sanat ve Duygusal Gelişim.....	118
Sanat ve Bilişsel Gelişim	119
İlköğretim Çağı (7-15 Yaş) Çocuklarının Genel Özellikleri.....	120
7-11 Yaş Dönemi	121
12-15 Yaş Dönemi	121
Çocuk ve Resim	123
Çocuklarda Hayal Gücü ve Resimleri İlişkileri.....	125
Çocuklar Nasıl Resim Yapar?	126
Algı Farklılıklarına Göre Çocuk Tipleri.....	127
Yapıcı (İnşacı) Tipler.....	128
Görücü (İzlenimci) Tipler	128
Karışık (Birleştirici) Tipler.....	129
Çocuk Resimlerinin Özellikleri	130
Düzleme Özelliği.....	130
Tamamlama ve Saydamlık Özelliği.....	131

Boy Hiyerarşisi Özelliği.....	132
Çocuklarda Sanatsal Gelişim Dönemleri.....	134
Karalama Basamağı / Devim-Duyusal Dönem (2 – 4 Yaş)	135
Şema / İşlem Öncesi Dönem (4 – 7 Yaş).....	137
Şematik Dönem / Somut İşlem (7 – 9 Yaş).....	140
Akılcı Gerçekçi Dönem / Çete Çağı (9 – 12 Yaş).....	141
Nesnel Gerçekçi / Doğalçı Dönem (12 – 15 Yaş).....	142
Çocuk Resminde Renk.....	144
Solyanlı (Solak) Çocuklar ve Resim.....	145
Solyanlı (Solak) Çocukların Resimlerinde Kompozisyon.....	150

5. BÖLÜM

YARATICILIK

Kavramlar ve Tanım.....	155
Yaratıcı Düşünmenin Karakteristik Özellikleri.....	157
Yaratıcılık ve Zekâ	160
Dilsel / Sözel Zekâ.....	166
Mantıksal / Matematiksel Zekâ	167
Müziksel Zekâ.....	167
Görsel / Uzamsal Zekâ.....	168
Bedensel / Kinestetik Zekâ.....	168
Sosyal / Kişilere Dönük Zekâ.....	169
İçsel / Kendine Dönük Zekâ	169
Doğal Zekâ.....	170
Yaratıcılığa Kuramsal Yaklaşımlar.....	171
Psikoanalitik Yaklaşım.....	171
Hümaniter (İnsancıl) Yaklaşım	173
Çağrışım Yaklaşımı	174
Sanatsal Yaratıcılık.....	175
Sanatsal Yaratmada Tipler.....	182
Sınırları Zorlayanlar	182
Buluş Yapanlar	182
Sınırları Kıranlar	182
Estetik Olarak Düzenleyenler.....	182
Yaratıcılığa Etki Eden Etmenler.....	183
Güdüleme (Motivasyon)	183
Ortam.....	184

Çevre ve Toplumsal Baskılar.....	185
Aile	186
Öğrenilenler ve İşleve Takılma	187
Sınıf İçi Durumlar	188
Teknik ve Malzeme	188
Konu	189
Ders Süresinin Yetersizliği	190
Öğretmen Tutumları.....	190
Çocukta Yaratıcılık.....	194
Yaratıcı Çocuklar ve Rehberlik.....	195
Yaratıcılık ve Kopya Yapma.....	196

6. BÖLÜM

GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETİMİNDE PLANLAMA VE DEĞERLENDİRME

Görsel Sanatlar Öğretiminde Planlama.....	200
Plan Türleri	201
Ünitelendirilmiş Yıllık Plan	201
Ders Planı.....	206
Görsel Sanatlar Öğretiminde Değerlendirme.....	210
Ölçme	210
Değerlendirme.....	213
Kaynakça.....	217